

Радковська Ірина Сергіївна

аспірантка кафедри кримінального права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ У ПРОСТОРІ (ЗА ПРОЄКТОМ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)

На даний момент активно триває робота над створенням проєкту нового Кримінального кодексу України (далі – КК України), відповідно до якого деякі поняття та інститути вітчизняного кримінального права зазнають докорінних трансформацій, а деякі залишаються практично незмінними.

Розгляд питання про дію нового КК України у просторі в контексті вивчення суб'єктів кримінальних правопорушень, пов'язаних із безпекою руху та експлуатацією водного транспорту, має принципове значення. Оскільки мореплавство має глобальний характер, багато українських моряків працюють на іноземних суднах, так само як і багато суден з іноземним екіпажем заходять у територіальні води та виключну (морську) економічну зону України. Таким чином, питання про дію КК України у просторі є особливо актуальним.

Відповідно до статті 1.4.4 проєкту нового КК України станом на 18 жовтня 2021 року, до особи, яка вчинила **діяння** на території України, застосовується цей Кодекс [1].

Оскільки згідно зі статтею 1.2.2 проєкту нового КК України одним з його принципів є юридична визначеність, відповідно до якого положення цього Кодексу мають відповідати вимогам достатньої чіткості, зрозумілості та передбачуваності, щоб давати особі можливість заздалегідь знати, які діяння є кримінальними правопорушеннями, які кримінально-правові засоби передбачені за їх вчинення та за яких підстав ці засоби застосовуються або не застосовуються, вважаємо, що більш логічно у статті 1.4.4 замість поняття «діяння», яке за своєю природою може бути як правомірним, так і неправомірним, використовувати формулювання «кримінальне правопорушення».

При цьому частина 1 статті 1.4.6 містить пояснення, що для цілей застосування статті 1.4.4 діяння визнається вчиненим на території України, якщо: а) його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України, або б) на території України вчинив дію чи бездіяльність хоча б один зі співучасників діяння.

Визначення території України міститься у Законі України «Про державний кордон України», відповідно до якого державним кордоном України є лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України – суші, вод, надр, повітряного простору. Державний кордон України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, встановлюється: 1) на суші – по характерних точках і лініях рельєфу або ясно видимих орієнтирах; 2) на морі – по зовнішній межі територіального моря України; 3) на судноплавних річках – по середині головного фарватеру або тальвегу річки; на несудноплавних річках (ручаях) – по їх середині або по середині головного рукава річки; на озерах та інших водоймах – по прямій лінії, що з'єднує виходи державного кордону України до берегів озера або іншої водойми. Державний кордон України, що проходить по річці (ручаю), озеру чи іншій водоймі, не переміщується як при зміні обрису їх берегів або рівня води, так і при відхиленні русла річки (ручаю) в той чи інший бік; 4) на водосховищах гідровузлів та інших штучних водоймах – відповідно до лінії державного кордону України, яка проходила на місцевості до їх заповнення; 5) на залізничних і автодорожніх мостах, греблях та інших спорудах, що проходять через прикордонні ділянки судноплавних і несудноплавних річок (ручаїв), – по середині цих споруд або по їх технологічній осі, незалежно від проходження державного кордону України на воді [2]. Таким чином, з огляду на викладене, пропонуємо у частині 2 статті 1.3.1, яка містить визначення основних термінів, зазначити, що поняття «територія України» вживається у значенні, наведеному у Законі України «Про державний кордон України».

Окрім того, частина 2 статті 1.4.6 містить наступне застереження: якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана

Верховною Радою України, цей Кодекс застосовується до особи, яка вчинила передбачене ним діяння на: а) території чи об'єкті дипломатичного або консульського представництва України закордоном, б) території військового підрозділу України, дислокованого закордоном, в) державному повітряному судні, військовому кораблі чи судні, судні прикордонної служби, служби цивільного захисту, органу Національної поліції чи органу доходів і зборів, г) іншому морському, річковому чи повітряному судні, що зареєстроване в Україні і знаходиться у відкритому морі чи відкритому повітряному просторі або територіальних водах чи повітряному просторі іншої держави, яка не встановила свою юрисдикцію щодо вчиненого діяння, або д) об'єкті, що належить Україні і знаходиться на території, що не належить до території жодної держави.

Більше того, частиною 3 статті 1.4.6 передбачається, що у випадках, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, цей Кодекс застосовується до особи, яка вчинила передбачене ним діяння у виключній морській економічній зоні України чи на континентальному шельфі України.

Правовий режим виключної морської економічної зони України регулюється Законом України «Про виключну (морську) економічну зону України», прийнятим відповідно до Конвенції ООН з морського права 1982 року, згідно зі статтею 2 якого морські райони, зовні прилеглі до територіального моря України, включаючи райони навколо островів, що їй належать, становлять виключну (морську) економічну зону України. Ширина виключної (морської) економічної зони становить до 200 морських миль, відлічених від тих самих вихідних ліній, що і територіальне море України. Відповідно до статті 21 вказаного закону, громадяни України, іноземці та особи без громадянства за порушення законодавства про виключну (морську) економічну зону України несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність, встановлену законодавчими актами України [3].

Правовий режим континентального шельфу визначається Конвенцією про континентальний шельф, прийнятою на Женевській конференції з морського

права 1958 року, відповідно до якої континентальний шельф - поверхня і надра морського дна підводних районів, що примикають до узбережжя і розташовані поза зоною територіального моря до глибини 200 м, або, за цими межами, до такого місця, де глибина покривних вод дозволяє розробку природних багатств цих районів, а також поверхня і надра подібних підводних районів, що примикають до берегів островів [4]. Відповідно до Конвенції, прибережна держава здійснює над континентальним шельфом суверенні права з метою розвідки та розробки його природних багатств. При цьому права прибережної держави на континентальний шельф не зачіпають ані правовий статус покривних вод як відкритого моря, ані правовий статус повітряного простору над цими водами.

Варто зауважити, що положення частин 2 та 3 статті 1.4.6 проєкту КК України відсутні у чинному КК України, проте активно використовуються у науці кримінального права.

Таким чином, згідно з проєктом нового КК України, якщо громадянин України, іноземець чи особа без громадянства є членом екіпажу судна, яке перебуває на території України, виключної морської економічної зони або континентального шельфу, вчиняє діяння, яке має ознаки кримінального правопорушення, то, за загальним правилом, до нього застосовуватимуться положення КК України.

Відповідно до статті 1.4.5 проєкту нового КК України, цей Кодекс підлягає застосуванню до громадянина України або особи без громадянства, що постійно проживає в Україні, якщо вони вчинили **злочин** за межами території України. З огляду на те, що проєкт нового КК України зберігає поділ кримінальних правопорушень на злочини та кримінальні проступки, здається більш доцільним замість терміну «злочин» використовувати поняття «кримінальне правопорушення», адже у такому випадку неврегульованим залишається питання про застосування КК України до громадянина України або особи без громадянства, що постійно проживає в Україні, якщо вони вчинили проступок за межами території України.

Що стосується питання про кримінальну відповідальність іноземця та особи без громадянства, що постійно не проживає в Україні, то відповідно до частини 2 статті 1.4.5 проєкту нового КК України, він застосовуватиметься до вказаних осіб, якщо вони вчинили за межами території України діяння, що відповідно до статті 2.1.11 цього Кодексу визнається злочином: а) 6–10 ступенів, потерпілою особою від якого є громадянин України, б) 8–10 ступенів або корупційним злочином у співучасті з громадянином України, в) проти основ національної безпеки України, г) за який можливість притягнення до відповідальності в Україні передбачена міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Отже, з наведеного можна зробити наступні висновки. По-перше, в цілому, проєкт нового КК України зберігає принципи щодо дії у просторі, встановлені чинним КК України та вітчизняною доктриною. По-друге, проєкт нового КК України потребує перегляду певних термінологічних питань з метою забезпечення дотримання принципу юридичної визначеності. По-третє, питання про дію кримінального кодексу у часі потребує вивчення певного масиву як національних, так і міжнародних нормативно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Текст проєкту Кримінального кодексу України станом на 18.10.2021. *Реформування кримінального законодавства України*. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/03/30/kontrolnyj-proekt-kk-29-03-2021-1.pdf> (дата звернення: 19.10.2021).
2. Про державний кордон України: Закон України від 04.11.1991 № 1777-XII (у редакції від 05.08.2021). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 2. Ст. 5.
3. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16.05.1995 № 162/95-ВР (у редакції від 09.12.2012). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 21. Ст. 152.
4. Про континентальний шельф: Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 29.04.1958. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_179#Text

(дата звернення:

19.10.2021).